

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Hikmet Çetin'in Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin 139. Kuruluş Yıldönümü Dolayısı İle Yaptığı Konuşma

Hikmet Çetin
TBMM Başkanı

•••

Değerli Konuklar,
Sevgili Mülkiyeliler,

Bir dönem mensubu olmakla daima gurur duyduğum bu bilim ve öğretim yuvasının 139'uncu yaşına basmasını çok önemli bir olay olarak görüyorum ve tüm Mülkiyelileri en içten duygularıyla kutluyorum. Gerçi Batı'da pek çok yüksek öğretim kurumunun geçmişi oldukça gerilere, Yeniçağ başlarına gidebilmektedir. Ama, orada da çağdaş anlamı ile gerçek bilim kurumları asıl gelişmelerine 19'uncu yüzyılda erişmişlerdir. Kaldı ki, Batı'nın da bugünün yaşamında rolü olan köklü ve önemli pek çok bilim ve öğretim kurumu 19. yüzyılda kurulmuştur. Bundan dolayı birbuçuk yüzyıla yaklaşan geçmişi ve sürekli kendini yenileyen yapısı ile bu köklü ve kutsal kurum Türk bilimi ve yönetimi alanında dünya çapında bir başarının simgesi sayılmalıdır.

Önce İstanbul'da açılan bu bilim ve kültür ocağının, Cumhuriyet döneminde Türk Devrimi'nin merkezi olan başkentimiz Ankara'ya nakledilmesi de hiç kuşkusuz bizler için büyük bir onur kaynağıdır.

Çağdaş ve demokratik Türkiye'ye damgasını vuran bu kurum 139 yıl önce "Mekteb-i Mülkiye-i Şahane" ismiyle kurulmuş, daha sonra ise Ankara Üniversitesi'nin en eski birimi olarak "Siyasal Bilgiler Fakültesi" adını almıştır.

Burada çok önemli bir hususa değinmek istiyorum. Biz Mülkiyelilerin inançla bağlı olduğu "Mülkiyelilik Ruhu" kuşaktan kuşağa geçmekte, bu güzel fakültenin yaşamdan ayrılan ve yaşayan bütün mensuplarını kucaklamakta, kaynaştırmaktadır. Mülkiyeli olmak gerçekten kıvanç verici güzel bir duygu, adeta bir ayrıcalıktır. Bunun elbette bilimsel nedenleri vardır. Mülkiye, Türk tarihindeki ilk modern sivil yüksek öğretim kurumudur. Yüz yılı aşkın bir süre de alanında "tek" kalmıştır. Buradan mezun olanlar, üniversitelerimizin sayısı

yeterli düzeye gelinceye kadar, yurdumuzun diploması, ekonomi ve yönetim alanındaki en seçkin elemanlarını oluşturmuşlardır. Bugün yurdumuzda artık bu alanlarda çalışan üstün yetenekli gençlerimizi yetiştiren başka kardeş kurumlar da mevcuttur. Bunların hepsi Ankara'daki eski "Mülkiye", yeni "Siyasal Bilgiler Fakültesi" ile bütünleşmiştir. Ama "Mülkiye"nin geçmişi ve köklülüğü, bu "Bütün" içinde Kurumumuzun "temel" olması niteliğini de birlikte getirmektedir. Gerçekten bugünkü siyasal bilgiler fakültelerinin kurucu kadroları çoğunlukla Mülkiyelilerden oluşmaktadır.

"Mülkiye Mektebi"nin kurulduğu yıl, Osmanlı Devleti'nin büyük reform ataklarının yapıldığı evre içindedir. Bildiğiniz gibi, 19. yüzyılın büyük bir bölümü Osmanlı Devleti'nin yıkılmaktan kurtulmak ve yeni bir yaşam düzenine geçebilmek için giriştiği reformlarla doludur. Genel olarak bakıldığında zaman bu reformların sonucu, olumsuz değildir. Gerçi yapılanlar bizi gerçek uygarlığa ve onun en değerli ürünü olan demokrasiye ulaştıramamıştı. Ama, Osmanlı-Türk toplumunun o zamanki çağdaşı olan diğer Orta-Doğu ve Doğu ülkeleriyle karşılaştırıldığı zaman, girişilen reformların bir başka örneğini bulamayız. Birkaç yüz yıllık büyük kültür açığını kapatmak elbette teokratik bir devlet düzeni içinde mümkün değildi. Ama gene de, uygarlık yolunda ilerleyebilmek için gerekli ve önemli adımlar atılmıştır. Özellikle, 19. yüzyıla kadar tamamen başıboş bırakılan eğitim işinin, artık resmi ve ciddi bir devlet politikası haline getirilmesi, son derece büyük bir girişimdi. İşte bugün 139'uncu kuruluş yıldönümünü kutladığımız Mülkiye Mektebi de bu ciddi atılımların sivil alandaki ilk ve en değerli örneğidir. Bu büyük kurumun kuruluşunun bir başka önemi, Tanzimat dönemi ile başlayan ve modern hukuk devleti yaratılmasının ilk ve en yaşamsal ilkelerini yerleştirmekle süren çabaların en yoğun olduğu döneme rastlamasıdır. Özellikle, can, mal ve ırz güvenliğinin ciddi biçimde sağlanması, bunun uygulanması için de "Yasasız suç ve ceza olmaz; yargılanmadan kimseye ceza verilmez", ilkesinin benimsenmesi, hukuk devletinin son derece büyük temel taşlarıdır. Mülkiye Mektebi mezunları da bu ilkeleri doğal olarak benimsediler, desteklediler ve yaşama geçirdiler.

İşte bu ortam içinde yetişen sayıca az ama gerçek yurtsever bir avuç aydın, 19. yüzyıl reformlarının 20. yüzyıla taşınmasına öncülük etmiştir. Eğer bu atılımlar gerçekleştirilmeseydi günümüzün modern ve güçlü Türkiye Cumhuriyetinin doğması daha güç olurdu. Bütün cılızlığına ve yetersizliğine rağmen özellikle hukuk devleti yolunda atılan bu ilk adımlar giderek yoğunlaşmış, bunun üzerine bir de "özgürlük mücadelesi" eklenmiştir. Oyle ki, gerek Mülkiye'den önce Harp Okulu ile Askeri Tıbbiye, gerek Mülkiye ve ondan sonra açılan yüksek okullardan çıkan gençlerin artık tek amacı, Devlete demokratik bir düzen getirmek olmuştur. Bilinen çabalar, uzun sayılacak bir mücadele, sonunda 1876 yılında, Birinci Meşrutiyetin İlanıyla sonuçlandı. Özgürlük kavramı böylece hiç olmazsa sözcük biçiminde de olsa Türk siyasal

yaşamına girmişti. 1878 yılında gelişmesi durdurulan Birinci Meşrutiyeti izleyen istibdat döneminde en büyük özgürlük mücadelecileri içinde Mülkiye Mektebi öğrencileri ve mezunları vardı. Bu mücadelenin 1908 yılında ikinci Meşrutiyetin ilanı ile sonuçlandığını da biliyorsunuz. Ama ne yazık ki istibdat ile geçen otuz yıllık dönem sırasında eğitim alanında bazı olumlu işler yapılmış olsa bile halkın ve aydınların demokrasi kültürü alması olanağını sağlayacak ortam kurulmamıştı. Gerçi özgürlük mücadelesi sonunda erişilen İkinci Meşrutiyet, Türk toplumuna parlamentonun değerini bir ölçüde de olsa gösterdi ama, ne aydınlar ne de halk, egemenliğin ve dolayısı ile gerçek anlamı ile siyasal iktidarın kaynağının doğrudan doğruya ulus iradesinden çıktığını kavrayabilmişlerdi. Zaten dış politika açısından tam bir çıkmazda bulunan, ekonomik bakımdan ise tamamen tükenmiş olan Osmanlı Devleti, 600 yıldan fazla süren yaşamının sonuna gelmişti. Acı sonu hepimiz biliyoruz ve bunu hiç unutmamalıyız. Unutmamamız gereken bir başka yaşamsal konu şudur: Ulus, Halk, büyük çöküş sürecine kendi iradesi ile "dur" diyebilmiştir. Daha Mondros Ateşkesinden hemen sonra doğan halk direnmeleri bir büyük dahinin, o zamanki adıyla Mustafa Kemal Paşa'nın birleştirici ve olağanüstü çalışmalarıyla ulus iradesine dayanan ilk parlamentomuzun, hem de kuruculuk yetkisiyle toplanması sonucunu doğurmuştur. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşu ve yürüttüğü mücadele, bugün bizler için unutulmaması gereken büyük bir özveri destanıdır.

Değerli Konuklar,

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin zaferi kazanması, Saltanatı kaldırması; ardından gelen İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Cumhuriyeti ilân ederek Halifelîğe son vermesi, 19. yüzyıl Osmanlı aydınlarının düşünmeye dahi cesaret edemeyeceği devrimlerdi. Ama, işte 19. yüzyıldaki kıpırdanma, giderek böyle bir uygulamaya dönüşmüştü. Cumhuriyetin de ilânından sonra adım adım demokrasinin altyapısını oluşturacak devrimler gerçekleştirilmiş, ondan sonra da gerçek bir Cumhuriyetin zorunlu sonucu olan demokrasi, gelişmeye başlamıştır. Biz bugün, 75 yıl önce Cumhuriyetin ilânı ile başlayan ve 50 yıldan beri de çok partili siyasal yaşama geçmemizle süren evreyi yaşıyoruz.

Sayın Konuklar, Değerli Mülkiyeliler,

Bugün yaşadığımız evre, bazı önemli siyasal sorunlar da içeriyor. En ileri demokrasiler dahi her zaman çözümü gereken sorunlarla karşı karşıyadır. "Sorunsuz" insan olamayacağına göre, insanlardan oluşan toplumların da sorunları vardır. O toplum ister demokrasi, ister başka bir rejim içinde yaşasın, sorunlar sürüp gidecek, biri çözülmünce yerini bir başkası alacaktır. Demokrasinin erdemi, bu sorunların, özgürlük ortamı içinde genel bir uzlaşma ile çözümlenmesinde yatar. Demokrasi bir yönetim biçimidir. Elbette, insanların bulduğu bütün sistemler gibi bazı aksaklıkları vardır. Ama bir yönetim biçimi

olarak demokrasiden daha iyisi şimdiye değin bulunamadı. Japon kökenli Amerikalı düşünür Fukuyama'ya bakarsanız, liberal demokratik sistem İnsanoğlunun bulabileceği en mükemmel ve en son yönetim biçimidir. Fukuyama belki haklıdır belki de haksız. Ama bugüne kadar liberal demokrasiden daha iyi yönetim biçiminin bulunmadığı da bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle ve değişik bir yaklaşımla, demokrasilerde ne olmalıdır değil de, ne olmamalıdır sorusunu yanıtlayabilir ve bazı yanlış anlama biçimlerini düzeltebilirsek, en ülküsel rejime, olanakların elverdiği ölçüde ulaşmış oluruz. Peki nedir bu "yanlış anlamalar?" Kısaca belirtmeye çalışayım.

Herşeyden önce, demokrasiyi parlamentoda "çoğunluğun" egemen olduğu bir sistem biçiminde algılamamak gerekir. Çoğunluk sadece belli bir süre için, halkın yarısından fazlasının isteğini gösterir. Ama parlamentoda azınlıkta kalanların hakları da, çoğunluğun hakları kadar geçerlidir. Zira demokrasinin çoğulculuğu içinde o azınlık, bir süre sonra "çoğunluk" durumuna geçebilir. Bundan dolayı "çoğunluğa" dayanarak azınlık susturulamaz.

Bir başka yanlışlık eski Yunan Demokrasisinde Sofistlerin açtığı çığırdan kaynaklanıyor: Her konuyu, her şeyi, bütün ayrıntılarıyla tartışıp karşınızdakileri ikna etmek. Bu aslında demokrasiye yakışan bir yöntemdir, ama mutlak değildir. Demokraside pek çok kavram ve konu özgürce tartışılabilir. Ama varlığı tartışılmayacak kavramlar vardır: İnsan hakları; ulus egemenliği gibi. Hiçbir demokrasi, bu ve kendisine dayanak olan bazı düşünsel değerleri inkâr etmek özgürlüğünü vermez.

Bir diğer yanlış anlama ise, 1975 yılında İspanya'da Faşist Diktatörlüğün sona ermesi üzerine kendini gösterdi. Yıllarca süren koyu bir dikta rejiminden sonra, hemen demokrasiye geçilince pek çok insan kendisini aşırı bir coşkuya kapırdı. Hapishaneler boşaltıldı. Güvenlik güçleri ve ceza adaleti bir başka yönden zaafa uğratıldı. Öyle ki devlet, kendini bir süre için kollayamaz, koruyamaz, denetleyemez hale geldi. Halbuki her demokrasi kendini koruyabilecek güce de sahip olmalıdır. İspanyollar kısa bir sürede yaptıkları yanlışları anladılar ve demokrasiyi bütün gerekleriyle kurdular.

Bir başka yanlış anlama da "özgürlük olmadan serbest ekonomik düzenin işleyebileceği" varsayımdır. Bir diktatörlükte, gerçekten özgür bir piyasa ekonomisi doğabilir mi? Bunu güç, hatta olanaksız görüyorum. Zira bu durumda piyasa ekonomisinin ilkeleri hiçbir tartışma yapılmadan rejime egemen olanlarca "dikte" ettirilmiştir. Elbette sosyal demokrasiye dayalı piyasa düzenleri de gene sadece demokrasi içinde işleyebilir. İster tam anlamıyla serbest, ister bir ölçüde sınırlı olsun "ekonomi", halk temsilcilerinin özgür iradeleri ile işlevini görmelidir.

Demokrasiyi büyük bir başarı ile kurup uygulayan ve federalizmi

benimseyen gelişmiş ülkelerde dahi bazı aksaklıklar görülüyor. Bu sistemde federal devlet, kendisini oluşturan federe devletlerin üzerindedir. Bu bakımdan federal parlamento için seçilenler, bütün ulusu temsil etmek zorundadırlar. Ama bazı ileri demokrasilerde bile bu anlayışın daha tam olarak yerleşmediği görülmektedir. Milletvekilleri kendilerini tüm halkın değil, seçim bölgelerinin delegesi olarak görmekte ve hep kendi seçim bölgeleriyle ilgilenmektedirler. Böyle bir parlamento çalışması, demokrasi anlayışını bir ölçüde yerelleştirmekte, ulus egemenliği ilkesi tam olarak gerçekleşmemektedir.

Demokrasinin en olumsuz yanlış algılanışını ise, Almanlar 1933 yılındaki seçimlerde gösterdiler. O yıl pek çok Alman, "bir diktatörü seçebilmek de siyasal özgürlükler içindedir" düşüncesi ile davrandı. Alman seçmenlerin yarıya yakın bir bölümü, iktidara geleceği zaman ne yapacağını açıkça söyleyen bir diktatör adayına oy verdi. Bu "yanlış anlama"nın hem Almanlara hem de İnsanlığa ne kadar pahalıya malolduğunu biliyorsunuz. Öyle ise "seçilen"ın demokrat olmasına son derece önemlidir.

Değerli Konuklar, Aziz Mülkiyeliler,

Bugün ileri düzeyde gözükten demokrasilerin hemen hepsi bu yanlış algılamaların veya anlayışların hiç olmazsa birkaçını yaşamışlardır veya bir ölçüde yaşamaktadırlar. Demokrasi bir topluma birdenbire gelmez. Bunun için uzun bir sürece gereksinim vardır. Demokrasiye geçebilmek için kimi toplumlarda büyük devrimler de yapılmıştır. Ama bu devrimler, uzun birikimlerin patlaması sonucudur. Fransız devrimini ve 19. yüzyılda onu izleyen diğer büyük atılımları düşününüz: Belli birikim olmadan demokrasi yolunda devrim yapılamaz. Devrim eğer başarılı biçimde sonuçlanırsa, demokrasi kurulur ama gelişmesi evrimsel bir süreç içinde gerçekleşir.

İşte demokrasinin bize gelmesi de böyle birikimlerin sonucudur. 19. yüzyılda, Mülkiyemizin de kurulmasını içine alan reform hareketleri ve başarısız da olsa meşrutî monarşi girişimleri, Türk Ulusunda mutlaka belli bir demokrasi birikimine yol açmıştır. Nitekim, Kurtuluş Savaşı ve onu yürüten Meclis, bu birikimlerin sonucudur. Bu birikimler, işgale uğrayan yurdumuzu kurtarmak için halk hareketlerini doğurmuş; Osmanlı döneminde deneyimi yaşanan parlamento, böylece gerçek biçimde kurulmuştur. Ardından da eşitlik ilkesi temelinde, demokrasiye geçilmiştir.

Yaşadığımız süreç içinde bizim de, az önce değindiğim, bazı yanlış algılamaların içine düştüğümüz doğrudur. Örneğin 1975 İspanya örneğini biz daha 1908 yılında İkinci Meşrutiyet döneminde bir ölçüde yaşamıştık. Gene çoğunluğun isteğinin mutlak olduğu görüşü, çok partili yaşama geçildikte bir süre sonra, bizde de kendini gösterdi. Yaşanan bazı acı deneyler bize, böyle bir düşüncenin yanlış olduğunu göstermiştir. Bu arada gerektiğinde koalisyonlarla demokrasinin yürütülebileceğini kanıtladık ve bunu başarı ile uygulamaya

çalışıyoruz. Evet, koalisyon, demokrasimizin yerleşmiş kurumlarından biri haline geldi. Bugün artık pek çok demokrasiler koalisyonlarla -hem de çok başarılı biçimde- yönetiliyor. Koalisyon, belki istikrar ilkesine bir ölçüde ters düşer ama uzlaşma, demokrasinin esaslarından biri olduğu için, bu yola gidilmesi de doğaldır. Unutulmasın ki, istikrar gerçek ve özverili uzlaşma içinde de sağlanır.

Demokrasimiz her geçen gün geliştiğini ve size ana çizgileriyle çizdiğim süreç içinde pek çok yanlışın içine düşmediğini de vurgulamak isterim. Kuşkusuz bu alanda eksikliklerimiz, sorunlarımız elbette vardır. Örneğin, insan hakları konusunda daha sağlam sorunlarımız elbette vardır. Örneğin, insan hakları konusunda daha sağlam anayasal güvenceler getirmeliyiz. Demokrasimizin standardını yükseltmeliyiz. Yargı bağımsızlığı üzerinde durmalı bazı iyileştirmeler yapmalıyız. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bütün bunlara bu sorun ve eksikliklere, demokrasi içinde çözüm bulabileceğimize olan inancımı özellikle belirtmek istiyorum.

Değerli Konuklar,

Mülkiye Mektebi'nin yetiştirdiği siyasetçiler, diplomatlar, yöneticiler, maliyeciler ve iktisatçılar, Türk demokrasi süreci içinde gerçek aydınlar olarak, ellerinden gelen bütün çabaları, diğer kurumlardan yetişen kardeşleri gibi sevgi ve coşku ile yerine getirmişlerdir ve getirmeye devam edeceklerdir. Demokrasi kültürünün sağlamaştırılması ve bu örnek rejimin uygulanmasında yanlışlara sapılmaması için, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin öğretim kadrosu da Yüksek Öğretim Kurumlarındaki diğer meslekdaşlarıyla birlikte, üzerlerine düşen büyük sorumluluğu başarı ile yürütmektedir. Büyük bir kıvançla gözlemlediğim bu olgu, Türkiye'nin önünün açık, geleceğinin aydınlık olduğu yönündeki inancımı güçlendirmektedir.

Değerli Konuklar,

Bugün 139'uncu kuruluş yıldönümünü içtenlikle, sevinçle, coşkuyla kutladığımız "Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi", Türk demokratikleşme süreci ile aynı yaşadadır. İnanıyorum ki bu yüce kurumun çok değil, 11 yıl sonraki 150'nci yıldönümünde, Türk Demokrasisinin bir çok yanlış algılamalardan arındığını, sorunların çözümünde büyük adımlar atıldığını göreceğiz ve bununla kıvanç duyacağız.

Kurumumuzun Batı'da olduğu gibi yüzlerce yılı arkasında bırakan durmadan gelişip dünyaya örnek bir bilim merkezi konumuna erişmesi en içten dileğimdir. 139. yılın hepimize kutlu olmasını diliyorum, sizlere sevgi ve saygılar sunuyorum.